https://doi.org/10.5281/zenodo.23454563

DESIGNED ACCESS RESISTANCE AND VALUE CONSTRUCTION IN FASHION ACCESSORIES

MODA AKSESUARLARINDA TASARLANMIŞ ERİŞİM DİRENCİ VE DEĞER KURGUSU

Fatma Aybike KANER

İzmir Demokrasi Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sanat ve Tasarım Bölümü, İzmir, Türkiye.

Prof. Dr. Nuray GÜMÜŞTEKİN

İzmir Demokrasi Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Grafik Tasarımı Bölümü, Grafik Tasarımı Anabilim Dalı, İzmir, Türkiye.

Deniz ALTIOK ERDURAN

İzmir Demokrasi Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sanat ve Tasarım Bölümü, İzmir, Türkiye

ÖZET

Moda aksesuarlarında açma-kapama mekanizmaları çoğunlukla güvenlik, koruma, kullanım kolaylığı ve ergonomi sağlayan işlevsel donanımlar olarak değerlendirilmektedir. Bununla birlikte bazı tasarımlarda erişim doğrudan ve hızlı bir işlem olarak düzenlenmemektedir. Kullanıcının parçaları çevirmesi, kayışları çözmesi, kapağı kaldırması, fermuarı çekmesi, vidaları sıkması veya birden fazla kapatma unsurunu belirli bir sırayla hareket ettirmesi gerekebilmektedir. Daha kolay ve hızlı bir açma-kapama çözümünün teknik olarak mümkün göründüğü bu örneklerde aşamalı ve öğrenilmesi gereken mekanizmaların korunması, erişim güçlüğünün işlevsel bir zorunluluğun ötesinde ürün kimliği, marka ayrışması ve değer anlatısıyla ilişkili stratejik bir tasarım tercihi olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceği sorusunu gündeme getirmektedir.

Araştırma, yüksek ekonomik ve sembolik değerle konumlandırılan markalara ait altı moda aksesuarına odaklanmaktadır. Hermès Kelly, Hermès Lindy, Cartier LOVE, Miansai Screw Cuff, Celine Belt Bag ve Schiaparelli Triple Western Belt modelleri amaçlı ölçüt örnekleme yöntemiyle seçilmiştir. Örnekler, açma-kapama mekanizmalarının ek, sıralı, tekrarlı veya ürüne özgü hareketler gerektirmesi ölçütüne göre belirlenmiştir. Veriler, markaların resmî internet siteleri, ürün açıklamaları, arşiv içerikleri, kullanım görselleri, kullanım talimatları ve tanıtım videolarından elde edilmiş; nitel doküman incelemesi ve karşılaştırmalı görsel analiz yöntemiyle değerlendirilmiştir. Mekanizmalar; hareket dizisi, öğrenilebilirlik, tekrar edilebilirlik, araç veya yardım gereksinimi, bazı aşamaların devre dışı bırakılabilme olasılığı ve ürünün biçimsel ve sembolik kimliğiyle kurduğu ilişki açısından incelenmiştir.

Çalışmada tasarlanmış erişim direnci, kullanımı bütünüyle engellemeden erişimi daha dolaylı, aşamalı veya ürüne özgü hareketlere bağlı hâle getiren tasarım düzeni olarak kavramsallaştırılmaktadır. Mekanizmanın kullanıcıya önerdiği sıralı bedensel hareket düzeni erişim koreografisi, bu düzenin tekrar yoluyla ürüne özgü ve tanınabilir bir kullanım pratiğine dönüşmesi ise erişim ritüeli olarak tanımlanmaktadır. Bulgular, incelenen mekanizmaların ayırt edici niteliğinin yalnızca daha fazla çaba gerektirmelerinden kaynaklanmadığını göstermektedir. Bu mekanizmaların tasarımsal önemi; hareket düzeninin anlaşılabilir, öğrenilebilir, tamamlanabilir ve tekrar edilebilir olmasıyla ürünün işlevsel, biçimsel ve sembolik yapısıyla kurduğu tutarlı ilişkiye bağlıdır. Araştırma, erişim güçlüğünün tek başına değer üretmediğini; ancak anlamlı biçimde tasarlanmış bir erişim düzeninin ürünün tasarım imzasına, ayrıcalık anlatısına ve değer kurgusuna katkı sağlayabileceğini ileri sürmektedir.

Anahtar Kelimeler: Moda aksesuar tasarımı, tasarlanmış erişim direnci, erişim koreografisi, erişim ritüeli, değer kurgusu.

ABSTRACT

Opening and closing mechanisms in fashion accessories are generally regarded as functional components designed to provide security, protection, ease of use, and ergonomic access. However, some accessories do not offer direct or rapid access. Users may be required to turn components, release straps, lift flaps, pull zippers, tighten screws, or operate several closure elements in a specific sequence. In cases where a simpler and faster solution appears technically possible, the preservation of staged and learnable mechanisms raises the question of whether access difficulty can function as more than a practical necessity and be interpreted as a strategic design choice associated with product identity, brand distinction, and value narratives.

The research focuses on six fashion accessories from brands positioned within contexts of high economic and symbolic value: the Hermès Kelly, Hermès Lindy, Cartier LOVE bracelet, Miansai Screw Cuff, Celine Belt Bag, and Schiaparelli Triple Western Belt. The examples were selected through criterion-based purposive sampling because their opening and closing mechanisms require additional, sequential, repeated, or product-specific movements. Data were obtained from official brand websites, product descriptions, archival materials, product images, usage instructions, and promotional videos and were evaluated through qualitative document analysis and comparative visual analysis. The mechanisms were examined in relation to movement sequence, learnability, repeatability, the need for tools or assistance, the possibility of bypassing certain stages, and their relationship with the product's formal and symbolic identity.

The study conceptualises designed access resistance as a design arrangement that makes access more indirect, staged, or dependent on product-specific movements without completely preventing use. The sequential bodily movement proposed by the mechanism is defined as access choreography, while the transformation of this movement through repetition into a recognisable and product-specific practice is described as an access ritual. The findings show that the examined mechanisms do not derive their distinctiveness solely from requiring more effort. Their design significance depends on whether the movement sequence is understandable, learnable, completable, and repeatable and whether it establishes a coherent relationship with the product's functional, formal, and symbolic structure. The study concludes that access resistance does not produce value by itself but may contribute to a product's design signature, exclusivity narrative, and value construction when meaningfully integrated into its identity.

Keywords: Fashion accessory design, designed access resistance, access choreography, access ritual, value construction.

GİRİŞ

Moda aksesuarlarında kullanılan kilit, toka, fermuar, çıtçıt, menteşe ve benzeri açma-kapama mekanizmaları çoğunlukla güvenlik, koruma, kullanım kolaylığı ve ergonomi sağlayan işlevsel donanımlar olarak değerlendirilmektedir. Bu doğrultuda başarılı bir mekanizmadan anlaşılır, hızlı ve mümkün olduğunca az çabayla kullanılabilir olması beklenmektedir. Bununla birlikte bazı moda aksesuarlarında erişim doğrudan ve kolay bir işlem olarak düzenlenmemektedir. Kullanıcının parçaları çevirmesi, kayışları çözmesi, kapağı kaldırması, fermuarı çekmesi, vidaları sıkması veya birden fazla kapatma unsurunu belirli bir sırayla hareket ettirmesi gerekebilmektedir. Daha hızlı ve kompakt bir açma-kapama çözümünün mümkün göründüğü bu örneklerde erişimin neden aşamalı, dolaylı, tekrarlı veya ürüne özgü hareketlere bağlı bir yapıda korunduğu önemli bir tasarım problemi oluşturmaktadır.

Bu araştırmanın temel problemi, moda aksesuarlarındaki açma-kapama mekanizmalarının çoğunlukla güvenlik, ergonomi ve kullanım kolaylığı ölçütleri üzerinden değerlendirilmesine karşılık, daha doğrudan çözümler mümkün görünmesine rağmen bazı ürünlerde korunan aşamalı, tekrarlı veya ürüne özgü erişim düzenlerinin hangi tasarımsal işlevi yerine getirdiğinin yeterince açıklanmamış olmasıdır. Bu belirsizlik, söz konusu mekanizmaların işlevsiz bir kullanım güçlüğü olarak mı, yoksa ürünün biçimsel kimliği, marka imzası ve değer anlatısıyla ilişkilendirilebilen stratejik bir tasarım düzeni olarak mı değerlendirilmesi gerektiği sorusunu ortaya çıkarmaktadır.

Açma-kapama mekanizmalarının yalnızca erişimi sağlayan teknik parçalar olarak değerlendirilmesi, bu nedenle yeterli görünmemektedir. Mekanizma ürünün güvenliğini ve kullanımını düzenlerken aynı

 DOI: 10.5281/zenodo.23454563

zamanda kullanıcıdan belirli hareketleri öğrenmesini, tekrar etmesini ve ürüne özgü bir kullanım biçimine uyum sağlamasını isteyebilir. Bu durumda erişim süreci, işlevsel bir zorunluluğun ötesine geçerek ürün deneyiminin, biçimsel kimliğin ve marka anlatısının parçasına dönüşebilir. Özellikle yüksek ekonomik ve sembolik değerle konumlandırılan ürünlerde kolaylık her zaman tek belirleyici tasarım önceliği olmayabilir. Ürünün ayırt edici biçimine sahip olma, markaya özgü kullanım düzenini bilme ve belirli bir marka dünyasına katılma düşüncesi, kullanım kolaylığından daha önemli hâle gelebilir. Ancak bu ilişkinin yalnızca ürünün pahalı veya karmaşık olması üzerinden açıklanması yeterli değildir. Belirleyici olan, kullanıcıdan talep edilen ek çabanın ürünün tasarım dili ve marka anlatısıyla nasıl ilişkilendirildiğidir.

Tasarım nesneleri kullanıcıya yalnızca fiziksel bir işlev sunmamakta, ürünle nasıl ilişki kurulacağına yönelik yönlendirmeler de iletmektedir. Norman'a (2002, s. xi) göre tasarım, tasarımcı ile kullanıcı arasında kurulan bir iletişim eylemidir. Bir kapatma unsurunun görünürlüğü, kavranma biçimi, hareket yönü ve sağladığı geri bildirim, kullanıcının ürüne nasıl yaklaşacağını ve hangi işlemleri gerçekleştireceğini belirli ölçüde yönlendirmektedir. Benzer biçimde Akrich'e (1992, s. 208) göre tasarımcılar, kullanıcıya ilişkin görev, yeterlilik ve davranış varsayımlarını nesnenin teknik yapısına yerleştirerek belirli bir kullanım senaryosu oluşturmaktadır. Moda aksesuarlarındaki açma-kapama mekanizmaları da kullanıcı davranışını mutlak biçimde belirlememekle birlikte hangi parçaya dokunulacağını, hangi hareketin önce gerçekleştirileceğini ve ürüne hangi işlem dizisinin ardından erişileceğini düzenlemektedir.

Bir mekanizmanın birden fazla hareket gerektirmesi, onun doğrudan başarısız veya kötü tasarlanmış olduğu anlamına gelmemektedir. Norman'a (2011, ss. 4–5) göre karmaşıklık tek başına olumsuz bir özellik taşımaz. Temel sorun, yapının kullanıcı açısından anlaşılmaz hâle gelmesi, hareketler arasında tutarlı bir ilişkinin kurulamaması veya işlemin nasıl tamamlanacağının yeterince açık olmamasıdır. Bu nedenle öğrenilebilir ve tamamlanabilir bir işlem düzeni oluşturan mekanizmalar ile kullanıcıya yalnızca zaman kaybettiren ya da erişimi belirsizleştiren güçlüklerin birbirinden ayrılması gerekmektedir. Daha fazla hareket gerektiren bir mekanizma, hareketlerin tutarlı ve tekrarlanabilir olması durumunda ürüne özgü bir kullanım bilgisi oluşturabilir. Bu kullanım bilgisi ürünün tanınabilirliğine, biçimsel bütünlüğüne ve marka kimliğine katkı sağlayabilir.

Çabanın nasıl anlamlandırıldığı da yalnızca harcanan zaman veya enerji miktarına bağlı değildir. Székely ve Michael'a (2021, ss. 895–897) göre çabanın rahatsız edici veya ödüllendirici biçimde deneyimlenmesi, beklenen maliyet ile elde edilmesi öngörülen yarar arasındaki ilişkiye göre değişmektedir. Moda aksesuarlarında bu yarar güvenlik, mahremiyet ve eşyaların korunması gibi işlevsel sonuçlarla sınırlı olmayabilir. Ürünün özgün biçimine sahip olma, markaya ait kullanım bilgisini edinme, ayırt edici bir tasarımı kullanma ve belirli bir marka dünyasına katılma gibi sembolik karşılıklar da kullanıcıdan talep edilen çabanın anlamlandırılmasında rol oynayabilir. Bu çerçevede bazı ürünlerde daha kolay bir mekanizma yerine aşamalı veya ürüne özgü bir çözümün korunması, ürünün sıradan kullanımdan ayrışmasına katkı sağlayan bir tasarım düzeni olarak değerlendirilebilir.

Bununla birlikte kullanıcı araştırmasına dayanmayan bir çalışmada erişim güçlüğünün kullanıcılar tarafından doğrudan değerli, ayrıcalıklı veya ödüllendirici bulunduğu ileri sürülemez. Aynı şekilde tasarımcıların bütün örneklerde erişimi özellikle zorlaştırmayı amaçladıkları da doğrudan kanıtlanamaz. Bu araştırmada incelenebilecek olan, daha kolay bir çözüm olasılığına rağmen korunan aşamalı mekanizmaların ürünün biçimsel özellikleri ve markaların resmî anlatılarıyla nasıl ilişkilendirildiğidir. Çalışma kullanıcıların gerçekte ne hissettiğini ölçmek yerine, tasarımın talep ettiği çabanın marka kimliği, ayrıcalık ve değer anlatısı içinde nasıl konumlandırıldığını değerlendirmektedir.

Tasarım nesnelerinin kullanıcı eylemini yönlendirmesi, çabanın değerle ilişkisi, tüketim ritüelleri ve lüks ürünlerin sembolik işlevleri mevcut literatürde farklı açılardan ele alınmaktadır. Buna karşılık moda aksesuarlarındaki açma-kapama mekanizmalarının bu yaklaşımları bir araya getiren özgül bir tasarım problemi olarak incelenmesi sınırlıdır. Mekanizmanın aşamalı bir işlem düzeni oluşturması, kullanıcının ürüne özgü hareketleri öğrenmesini gerektirmesi, özel bir araç veya başka bir kişinin katılımını sürece dâhil etmesi ve daha doğrudan bir erişim olanağını sınırlandırması çoğunlukla teknik ayrıntılar olarak ele alınmaktadır. Bu özelliklerin ürünün biçimsel kimliği, marka imzası ve değer anlatısıyla ilişkisi ise yeterince görünür hâle getirilmemektedir.

 DOI: 10.5281/zenodo.23454563

Bu araştırma, moda aksesuarlarında erişimin daha dolaylı, aşamalı, tekrarlı veya belirli hareketlere bağlı hâle getirilmesini tasarlanmış erişim direnci kavramı üzerinden ele almaktadır. Tasarlanmış erişim direnci, kullanıcıyı üründen bütünüyle uzaklaştıran bir engeli değil, erişimi doğrudan bir işlem olmaktan çıkararak ürüne özgü bir hareket düzenine bağlayan tasarım yapısını ifade etmektedir. Mekanizmanın kullanıcıya önerdiği sıralı bedensel hareket düzeni erişim koreografisi, bu düzenin kullanım sırasında tekrarlanarak ürüne özgü ve sembolik bir kullanım pratiğine dönüşmesi ise erişim ritüeli olarak tanımlanmaktadır. Her aşamalı mekanizmanın kendiliğinden bir ritüel oluşturduğu ileri sürülmemektedir. Ritüelden söz edilebilmesi için hareket dizisinin tanınabilir bir düzen içinde tekrarlanması ve ürünün biçimsel ya da sembolik kimliğiyle ilişki kurması gerekmektedir.

Çalışmanın özgün katkısı, moda aksesuarlarındaki açma-kapama mekanizmalarını yalnızca işlev, güvenlik ve ergonomi açısından değerlendirmemesi, bu mekanizmaların kullanıcı hareketini düzenleyen, ürüne özgü bir kullanım dili oluşturan ve ürünün biçimsel kimliği ile marka anlatısına katılan tasarım bileşenleri olarak incelenmesini önermesidir. Bu doğrultuda tasarlanmış erişim direnci, erişim koreografisi ve erişim ritüeli kavramları geliştirilmekte, söz konusu kavramlar farklı moda aksesuarı türleri üzerinden karşılaştırmalı olarak tartışılmaktadır.

Araştırmanın amacı, seçilen çanta, takı ve beden aksesuarı örneklerinde doğrudan erişim yerine aşamalı, tekrarlı, ilişkisel veya bütünleşik biçimde kurulan açma-kapama mekanizmalarını incelemek ve bu düzenlerin ürünün biçimsel kimliği, marka imzası, ayrıcalık ve değer anlatısıyla nasıl ilişkilendirilebildiğini ortaya koymaktır. Çalışmanın temel varsayımı, erişim güçlüğünün tek başına değer üretmediğidir. Tasarlanmış erişim direnci, ancak anlaşılabilir, öğrenilebilir, tamamlanabilir ve tekrar edilebilir bir hareket düzenine sahip olduğunda ve ürünün işlevsel, biçimsel ya da sembolik yapısıyla tutarlı bir ilişki kurduğunda stratejik bir tasarım düzeni olarak değerlendirilebilir.

Araştırmanın ana sorusu şöyledir:

Moda aksesuarlarında daha doğrudan açma-kapama çözümleri mümkün görünmesine rağmen korunan aşamalı, tekrarlı veya ürüne özgü mekanizmalar, ürün kimliği ve marka değer anlatısıyla ilişkili stratejik bir tasarım düzeni olarak değerlendirilebilir mi?

Bu ana soru doğrultusunda aşağıdaki alt sorulara yanıt aranmaktadır:

1. İncelenen açma-kapama mekanizmaları kullanıcı hareketini hangi işlem sıraları, tekrarlar, araçlar veya ürün bileşenleri üzerinden düzenlemektedir?
2. Hangi özellikler, aşamalı bir mekanizmayı işlevsiz kullanım güçlüğünden ayırarak anlaşılabilir, öğrenilebilir ve tamamlanabilir bir tasarlanmış erişim direncine dönüştürmektedir?
3. Erişim mekanizmasının oluşturduğu hareket düzeni, ürünün biçimsel kimliği ve markaya özgü tasarım imzasıyla nasıl ilişki kurmaktadır?
4. Tasarlanmış erişim direnci, güvenlik ve mahremiyet sağlamanın ötesinde ürünün ayrıcalık ve değer anlatısına hangi koşullarda katkı sağlayabilmektedir?

MODA AKSESUARLARINDA TASARLANMIŞ ERİŞİM DİRENCİNİN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

Moda aksesuarlarının kullanımında erişim, ürünün açılması ve kapatılmasının yanı sıra bedene takılması, bedenden çıkarılması veya ürünün iç bölümüne ulaşılması için gerçekleştirilen hareketlerin bütününü kapsamaktadır. Fermuar, çıtçıt, toka, kilit, menteşe, kayış ve vidalı bağlantılar bu süreci düzenleyen temel donanımlar arasında yer almaktadır. Bu mekanizmalar kullanıcının ürüne ulaşmasını sağlamakla kalmamakta, erişimin hangi hareketlerle ve hangi sıra içinde gerçekleştirileceğini de düzenlemektedir.

Tasarlanmış Erişim Direnci

Bu çalışmada tasarlanmış erişim direnci, kullanıcının ürüne ulaşmasını bütünüyle engellemeden erişimi daha dolaylı, aşamalı veya belirli hareketlere bağlı hâle getiren tasarım düzeni olarak tanımlanmaktadır. Direnç, bir kilidin çevrilmesi, birden fazla kapatma unsurunun sırayla açılması, aynı hareketin birkaç kez tekrarlanması, özel bir aracın kullanılması ya da başka bir kişinin sürece katılması gibi farklı yollarla

 DOI: 10.5281/zenodo.23454563

oluşabilmektedir. Bu düzenlemeler, daha doğrudan bir erişim olanağını sınırlandırarak kullanıcıdan ürüne özgü bir hareket sırasını öğrenmesini ve uygulamasını talep etmektedir.

Tasarlanmış erişim direnci, mekanizmanın yanlış çalışması veya kullanıcının ürünü nasıl kullanacağını anlayamamasıyla aynı anlama gelmemektedir. Norman'ın (2011, ss. 4–5) karmaşıklık ile kafa karışıklığı arasında yaptığı ayrım bu noktada önem taşımaktadır. Bir mekanizmanın çok sayıda hareket içermesi tek başına bir kullanım sorunu oluşturmaz. Sorun, hareketlerin kendi içinde tutarlı bir düzen meydana getirmemesi, mekanizmanın yeterli yönlendirme sunmaması veya işlemin nasıl tamamlanacağının kullanıcı tarafından anlaşılamamasıdır.

Bu nedenle tasarlanmış erişim direncinin işlevsiz kullanım güçlüğünden ayrılabilmesi için hareket dizisinin anlaşılabilir, öğrenilebilir, tekrar edilebilir ve tamamlanabilir olması gerekmektedir. Kullanıcıdan talep edilen ek işlemler ürünün işlevsel, biçimsel veya sembolik yapısıyla tutarlı bir ilişki kurduğunda mekanizmanın ayırt edici bir tasarım özelliğine dönüşebilir. Buna karşılık ek hareketlerin ürün kimliğiyle anlamlı bir bağlantı oluşturmaması, işlemin sonucunu belirsizleştirmesi veya kullanımı gereksiz biçimde zorlaştırması durumunda erişim direnci stratejik bir tasarım unsurundan çok kullanım engeli olarak değerlendirilebilir.

Erişim Koreografisi

Erişim direnci, mekanizmanın kullanıcıya sunduğu hareket düzeni üzerinden somutlaşmaktadır. Akrich'e (1992, s. 208) göre tasarımcılar, kullanıcıya ilişkin görev ve davranış varsayımlarını teknik nesnenin yapısına yerleştirerek belirli kullanım senaryoları oluşturmaktadır. Bu doğrultuda bir kayışın çözülmesi, kilidin çevrilmesi, kapağın kaldırılması ve iç fermuarın açılması, mekanizmanın yapısı tarafından belirli bir sıra içinde önerilen ve birbirini tamamlayan işlemler olarak değerlendirilebilir.

Bu çalışmada mekanizmanın kullanıcıya önerdiği sıralı bedensel hareket düzeni erişim koreografisi olarak adlandırılmaktadır. Koreografi kavramı yalnızca erişim için gereken hareketlerin sayısını değil, bu hareketlerin sırasını, yönünü, tekrar biçimini ve beden, ürün ile mekanizma arasında kurduğu ilişkiyi de kapsamaktadır. Kullanıcının hangi parçayı önce hareket ettireceği, ürünü hangi noktadan sabitleyeceği, işlemleri hangi sıra içinde tamamlayacağı ve mekanizmaya özgü hareket bilgisini nasıl uygulayacağı erişim koreografisinin temel bileşenlerini oluşturmaktadır. Bazı örneklerde iki el kullanımı, özel bir araç veya başka bir kişinin sürece katılması da bu hareket düzeninin parçası hâline gelebilmektedir.

Erişim koreografisi kullanıcının davranışını mutlak biçimde belirlememektedir. Akrich'in (1992, ss. 208–209) tasarlanan kullanıcı ile gerçek kullanıcı arasında yaptığı ayrım doğrultusunda kullanıcı, mekanizmanın önerdiği hareket sırasını değiştirebilir, bazı aşamaları devre dışı bırakabilir veya ürünü bütünüyle kapatmadan kullanabilir. Bu nedenle erişim koreografisi zorunlu ve değişmez bir davranış kalıbından çok, ürünün mekanik yapısı tarafından diğer seçeneklere kıyasla daha güçlü biçimde yönlendirilen kullanım düzenini ifade etmektedir.

Erişim koreografisinin ayırt edici niteliği, hareketlerin yalnızca art arda gerçekleştirilmesinden kaynaklanmamaktadır. Hareket dizisinin ürüne özgü, tanınabilir ve tekrar edilebilir bir düzen oluşturması, mekanizmayı sıradan bir açma-kapama işleminden ayırmaktadır. Kullanıcının bu düzeni öğrenmesi, yalnızca teknik bir yeterlilik kazanmasını değil, ürünün kendine özgü kullanım diline bedensel olarak katılmasını da mümkün kılmaktadır.

Erişim Ritüeli

Erişim koreografisinin ürünün kullanımı sırasında tekrarlanması, hareket dizisini teknik bir işlemden ürüne özgü ve tanınabilir bir kullanım pratiğine dönüştürebilir. Rook'a (1985, s. 252) göre ritüel, birden fazla davranışın belirli bir sıra içinde örgütlendiği, zaman içinde tekrarlanma eğilimi gösteren ve sembolik anlam taşıyan bir etkinlik biçimidir. Rook ayrıca ritüel dizilerinin uzun veya karmaşık olmak zorunda olmadığını, görece kısa ve basit davranışlardan da oluşabileceğini belirtmektedir. Bu doğrultuda bir kilidin çevrilmesi, bir tokanın çözülmesi veya bir vidanın sıkılması tek başına ritüel oluşturmaz. Bu çalışmada erişim ritüelinden söz edilebilmesi için hareket dizisinin rastlantısal olmaması, tanınabilir ve tekrarlanabilir bir düzen oluşturması ve ürünün biçimsel ya da sembolik kimliğiyle ilişki kurması gerekli görülmektedir. Bu nedenle birkaç saniye içinde tamamlanan bir açma-kapama işlemi de bu koşulları sağladığında ritüelleşmeye elverişli bir kullanım yapısı oluşturabilir.

 DOI: 10.5281/zenodo.23454563

Ritüelleştirilmiş davranışların tüketim deneyimine etkisini inceleyen Vohs ve arkadaşları (2013), ritüelleştirilmiş ve sistematik hareketlerin rastgele hareketlere kıyasla tüketim deneyimini güçlendirebildiğini ayrıca ritüel gerçekleştirmenin deneyime katılımı ve içsel ilgiyi artırabildiğini göstermiştir (ss. 1715–1719). Araştırmada, ritüelin kişi tarafından gerçekleştirilmesinin yalnızca izlenmesine göre daha güçlü etkiler oluşturabildiği de belirlenmiştir. Bu bulgular doğrudan moda aksesuarlarının kullanımına ilişkin olmamakla birlikte, aksesuarın açılması, kapatılması, takılması veya çıkarılması sırasında tekrarlanan ürüne özgü hareketlerin kullanıcıyı kullanım sürecine daha etkin biçimde dâhil edebileceğine ilişkin kuramsal bir dayanak sunmaktadır.

Bununla birlikte her tekrarlanan hareket erişim ritüeli olarak değerlendirilemez. Ürünün biçimsel veya sembolik kimliğiyle anlamlı bir ilişki kurmayan tekrarlar, ürüne özgü bir kullanım pratiğine dönüşmek yerine işlevsel zorunluluk ya da kullanım külfeti olarak kalabilir. Bu çalışma da incelenen mekanizmaların kullanıcılar tarafından gerçekten ritüel olarak deneyimlendiğini ileri sürmemektedir. Kullanıcı araştırması bulunmadığından değerlendirilen nokta, mekanizmaların ritüelleşmeye elverişli, tekrarlanabilir ve ürüne özgü bir hareket düzeni sunup sunmadığıdır. Bu nedenle erişim ritüeli, kesinleşmiş bir kullanıcı deneyimini tanımlayan bir kavram olarak değil, ürünün mekanik yapısı, kullanım hareketi ve biçimsel ya da sembolik kimliği arasındaki ilişkiyi açıklamak için kullanılan analitik bir kavram olarak ele alınmaktadır.

Erişim Direnci ve Değer Kurgusu

Tasarlanmış erişim direncinin değerle ilişkisi, kullanıcının yalnızca daha fazla hareket gerçekleştirmesine veya daha fazla zaman harcamasına dayanmamaktadır. Rastlantısal, gereksiz ya da sonucu belirsiz hareketler ürünün değer anlatısını güçlendirmek yerine kullanım deneyimini zayıflatabilir. Bu nedenle belirleyici olan, kullanıcıdan talep edilen çabanın ürünün işlevsel, biçimsel ve sembolik yapısıyla ne ölçüde tutarlı bir ilişki kurduğudur.

Székely ve Michael'a (2021, ss. 895–897) göre çaba her durumda olumsuz biçimde deneyimlenmemekte, beklenen yarar ile algılanan maliyet arasındaki ilişkiye göre farklı anlamlar kazanabilmektedir. Moda aksesuarlarında bu yarar; güvenlik, mahremiyet ve eşyaların korunması gibi işlevsel sonuçların yanı sıra ürünün ayırt edici biçimine sahip olma, ürüne özgü kullanım bilgisini edinme, marka kimliğiyle ilişki kurma ve ayrıcalıklı bir ürün dünyasına katılma gibi sembolik karşılıklarla da bağlantılı olabilir. Bununla birlikte bu kuramsal ilişki, incelenen aksesuarların kullanıcılar tarafından mutlaka değerli veya ödüllendirici bulunduğunu kanıtlamamaktadır. Çalışmada değerlendirilen nokta, kullanıcıdan talep edilen çabanın ürünün tasarım özellikleri ve marka anlatıları içinde nasıl konumlandırıldığıdır.

Norman'ın (2004, s. 85) bazı nesnelerde yansıtıcı değerin davranışsal güçlüklerden daha ağır basabileceğine ilişkin değerlendirmesi bu yaklaşımı desteklemektedir. Kimlik, prestij, statü, aidiyet ve kendini ifade etme gibi yansıtıcı değerler, belirli kullanım güçlüklerinin ürün deneyimi içinde kabul edilebilir veya anlamlı hâle gelmesine katkı sağlayabilir. Ancak bu durum, güçlüğün tek başına değer ürettiği anlamına gelmez, güçlüğün ürünün kimliği ve anlam dünyasıyla tutarlı biçimde bütünleşmesi gerekir.

Yüksek ekonomik ve sembolik değerle konumlandırılan ürünlerde kullanım kolaylığı ve doğrudan erişim her zaman temel tasarım önceliği olmayabilir. Kapferer ve Bastien (2009, ss. 67, 162–163), lüks bağlamında erişimin her durumda kolaylaştırılmadığını ve bazı işlevsel ya da pratik güçlüklerin ürünün sembolik ve deneyimsel niteliği içinde anlam kazanabildiğini ileri sürmektedir. Bununla birlikte yazarların yaklaşımı esas olarak tüketicinin markaya ve ürüne ekonomik ve sembolik erişimiyle ilgilidir. Bu nedenle söz konusu yaklaşım, fiziksel açma-kapama mekanizmalarına ilişkin doğrudan bir kanıt olarak değil, erişim güçlüğünün lüks bağlamında nasıl anlamlandırılabileceğini tartışmaya imkân veren kuramsal bir çerçeve olarak ele alınmaktadır. Bu çalışmada, satın alma öncesinde görülen erişim eşiğinin ürün edinildikten sonra açma-kapama mekanizmaları aracılığıyla farklı bir biçimde sürdürülüp sürdürülmediği analitik bir soru olarak incelenmektedir. Buna göre daha doğrudan bir mekanizma mümkün görünmesine rağmen aşamalı veya öğrenilebilir bir çözümün korunmasının, kullanımı belirli bir çaba, bilgi ve katılım gerektiren ayırt edici bir deneyime dönüştürerek değer anlatısıyla ilişki kurup kurmadığı sorgulanmaktadır.

 DOI: 10.5281/zenodo.23454563

Açma-kapama mekanizmasının değer kurgusundaki rolü yalnızca kullanım sürecini yavaşlatmasıyla sınırlı değildir. Han, Nunes ve Drèze (2010, s. 25), belirgin logo veya marka işaretlerine ihtiyaç duyulmadan lüks ürünlerin üreticiye özgü ince tasarım özellikleri üzerinden tanınabildiğini belirtmekte; Chanel Mademoiselle döner kilidini bu ayırt edici tasarım ipuçlarından biri olarak göstermektedir. Bu örnek, kilit, toka ve benzeri donanımların yalnızca fiziksel erişimi düzenlemediğini, aynı zamanda markayı tanıyan kişiler tarafından okunabilen biçimsel ve sembolik göstergelere dönüşebildiğini ortaya koymaktadır. Mekanizmanın nasıl çalıştığını bilmek ise görsel tanınmadan farklı bir marka bilgisi oluşturabilir. Kullanıcı ürüne özgü bir kilidi, tokayı veya vidalı bağlantıyı kullanmayı öğrendiğinde yalnızca mekanik bir yeterlilik kazanmamakta, ürünün kendine özgü hareket düzenine de bedensel olarak katılmaktadır. Böylece erişim mekanizması görsel imza, kullanım bilgisi ve tekrarlanan hareket arasında bağlantı kurarak markaya özgü deneyimin ayırt edici bir bileşeni hâline gelebilir.

Bu çerçevede tasarlanmış erişim direnci, kullanım kolaylığının doğrudan karşıtı olarak değerlendirilmemektedir. Kavram; kullanım kolaylığı, güvenlik, bedensel katılım, biçimsel kimlik ve sembolik anlam arasındaki ilişkinin ürünün mekanik yapısı içinde nasıl düzenlendiğini açıklamaktadır. Tasarlanmış erişim direncinin değer kurgusuna katkı sağlayabilmesi için hareket düzeninin anlaşılabilir, öğrenilebilir, tamamlanabilir ve tekrar edilebilir olması kullanıcıdan talep edilen ek çabanın da ürünün işlevsel, biçimsel veya sembolik yapısıyla tutarlı bir ilişki kurması gerekmektedir. Bu koşullar sağlandığında erişim süreci, yalnızca teknik bir açma-kapama işlemi olmaktan çıkarak ürünün tasarım imzasına, kullanım diline ve ayrıcalık anlatısına katkıda bulunabilir. Ancak bu ilişki zorunlu veya doğrusal değildir; erişim direnci yalnızca ürünün kimliğiyle anlamlı biçimde bütünleştiğinde değer anlatısının bir bileşeni hâline gelebilir.

YÖNTEM

Araştırma, nitel araştırma yaklaşımı çerçevesinde doküman incelemesi ve karşılaştırmalı görsel analiz yöntemleriyle yürütülmüştür. Çalışmanın örneklemi, amaçlı ölçüt örnekleme yoluyla belirlenen beş markaya ait altı moda aksesuarından oluşmaktadır. Hermès Kelly, Hermès Lindy, Cartier LOVE Bileziği, Celine Belt Bag ve Schiaparelli Triple Western Belt temel örnekler olarak seçilmiş; Miansai Screw Cuff ise Cartier LOVE Bileziği ile benzer vidalı kapatma sisteminin farklı bir marka anlatısı içindeki kullanımını karşılaştırmak amacıyla araştırmaya dâhil edilmiştir.

Ürünlerin seçiminde, açma-kapama mekanizmasının doğrudan ve tek aşamalı erişim yerine ek, sıralı, tekrarlı veya ürüne özgü hareketler gerektirmesi, öğrenilmesi gereken bir kullanım düzeni oluşturması ve ürünün biçimsel ya da sembolik kimliğiyle ilişkilendirilebilmesi temel ölçütler olarak belirlenmiştir.

Araştırma verileri, ağırlıklı olarak markaların resmî internet sitelerinde yer alan ürün açıklamaları, kullanım talimatları, dijital arşiv içerikleri, ürün görselleri ve tanıtım videolarından elde edilmiş; mekanizmanın görsel olarak belgelenmesinin gerekli olduğu durumlarda ikincil ürün görsellerinden de yararlanılmıştır. Analiz sürecinde her ürünün açılma, kapanma, bedene takılma veya bedenden çıkarılma süreci temel hareket birimlerine ayrılmıştır. Mekanizmalar; hareket sırası, tekrar gereksinimi, öğrenilebilirlik, özel araç veya başka bir kişinin katılımı, bazı aşamaların devre dışı bırakılabilme olasılığı ve ürünün biçimsel ya da sembolik kimliğiyle kurduğu ilişki bakımından karşılaştırılmıştır.

Karşılaştırmalı analiz sonucunda örneklerde öne çıkan erişim düzenleri temelinde analitik kategoriler oluşturulmuştur. Bu doğrultuda ürünler; ilişkisel katılım, marka imzası, bütünleşik mekanizma, ardışık işlem, tekrarlı hareket ve vidalı sabitleme biçimleri üzerinden değerlendirilmiştir. Çalışmada insan katılımcılardan veri toplanmamış, analiz, kamuya açık kurumsal kaynaklarla sınırlandırılmıştır. Bu nedenle erişim direncinin kullanıcılar tarafından nasıl deneyimlendiğine ilişkin doğrudan bir değerlendirme yapılmamış, inceleme mekanizmaların önerdiği hareket düzenleri ile ürünlerin biçimsel ve sembolik kimlikleri arasındaki ilişkiye odaklanmıştır. Çalışmada insan katılımcılardan veri toplanmamış; analiz, kamuya açık kurumsal kaynaklar ve gerekli durumlarda başvurulan ikincil ürün görselleriyle sınırlandırılmıştır.

 DOI: 10.5281/zenodo.23454563

BULGULAR VE ANALİZ

Cartier LOVE Bileziğinde İlişkisel ve Ritüelleşmeye Elverişli Erişim Direnci

Cartier LOVE bileziğinin 1969 yılında Aldo Cipullo tarafından Cartier New York için tasarlanan orijinal modeli, bileğin çevresinde birleşen iki sert parçadan oluşmaktadır. Bu parçalar iki işlevsel vida ve ürünle birlikte sunulan özel tornavida aracılığıyla birleştirilmektedir. Cartier, orijinal modelin takılması ve çıkarılması sırasında başka bir kişinin yardımına ihtiyaç duyulduğunu açıkça belirtmektedir. Marka ayrıca görünür vida biçimlerini koleksiyonun ayırt edici tasarım göstergeleri arasında sunmakta ve LOVE bileziğini sevgi, bağlılık ve kalıcılık düşünceleriyle ilişkilendirmektedir (Cartier, t.y.).

Cartier'nin kullanım açıklamaları, mekanizmanın yalnızca özel bir araç gerektirmediğini, aynı zamanda fiziksel dikkat, koordinasyon ve iki kişi arasında görev paylaşımına dayanan bir hareket düzeni oluşturduğunu göstermektedir. Bileziğin takılması veya çıkarılması sırasında bileziği kullanan kişinin iki parçayı bilek çevresinde hizalaması ve sabit tutması, yardımcı kişinin ise vidaları özel tornavida aracılığıyla gevşetmesi ya da sıkması gerekmektedir. Bu nedenle işlem yalnızca vidaların çevrilmesinden oluşmamakta, parçaların konumlandırılması, hizalanması, sabitlenmesi ve vidaların sırayla hareket ettirilmesi biçiminde ilerleyen eş zamanlı bir kullanım düzeni meydana getirmektedir.

Bu hareket dizisi LOVE bileziğinin erişim koreografisini oluşturmaktadır. Takma sırasında ürünün parçaları bilek çevresinde bir araya getirilmekte, sabit tutulmakta ve iki vida sırayla sıkılmaktadır. Çıkarma işleminde ise aynı hareketler ters yönde gerçekleştirilmektedir. Böylece bileziğin kullanımı bedeni, mekanizmayı, özel aracı ve başka bir kişiyi aynı işlem içinde bir araya getirmektedir. Kullanıcının ürünü tek başına ve anlık biçimde çıkaramaması, LOVE bileziğini tek hareketle açılıp kapanan yaygın takı mekanizmalarından ayırmaktadır.

Orijinal modeldeki erişim direncinin değiştirilemez bir teknik zorunluluktan kaynaklanmadığı, Cartier'nin daha sonra geliştirdiği tek vidalı kapatma sistemiyle karşılaştırıldığında daha açık biçimde görülmektedir. Marka, menteşe ve tek işlevsel vida içeren güncel modelin kullanıcı tarafından tek başına takılıp çıkarılabildiğini belirtmektedir. Buna karşılık takılması veya çıkarılması için başka bir kişinin yardımını gerektiren iki vidalı orijinal model de sunulmaya devam etmektedir (Cartier, t.y.). Daha doğrudan ve bağımsız bir kullanım çözümünün geliştirilmiş olmasına rağmen orijinal sistemin korunması, iki kişilik hareket düzeninin yalnızca teknik bir özellik olmadığını, ürünün tarihsel kimliği ve ilişkisel anlatısıyla bütünleşen ayırt edici bir unsur olarak sürdürüldüğünü düşündürmektedir.

Bileziğin özel tornavidayla aynı kutu içinde sunulması, aracın sonradan kullanılan yardımcı bir nesne olmadığını, ürünün kullanım sisteminin temel bileşenlerinden biri olduğunu göstermektedir. İki parçanın özel bir araçla ve başka bir kişinin katılımıyla birleştirilmesi, markanın sevgi, bağlılık ve kalıcılık anlatısıyla uyumlu ilişkisel bir hareket düzeni oluşturmaktadır. Bu düzen, bağlılık düşüncesini yalnızca görünür vida biçimleri aracılığıyla temsil etmekle sınırlı kalmamakta, ürünün takılması ve çıkarılması sırasında iki kişi tarafından gerçekleştirilen bedensel bir eylemle ilişkilendirmektedir.

 DOI: 10.5281/zenodo.23454563

a) b) c)

Görsel 1: Cartier LOVE bileziğinin kapatma sistemi: a) bileziğin kapalı görünümü, b) bilezik ile özel tornavidanın aynı kutu içindeki sunumu, c) iki parçalı yapının açılmış görünümü. Kaynak: Cartier (t.y.).

Bununla birlikte bu çalışma, kullanıcıların söz konusu hareket düzenini gerçekten bir bağlılık ritüeli olarak deneyimlediğini ileri sürmemektedir. İncelenebilen nokta, mekanizmanın tanınabilir, tekrarlanabilir ve markanın ilişkisel anlatısıyla uyumlu bir kullanım yapısı sunmasıdır. Bu nedenle Cartier LOVE bileziği, özel araç ve başka bir kişinin katılımına dayanan ilişkisel erişim direnci ile ritüelleşmeye elverişli erişim koreografisi kapsamında değerlendirilmiştir.

Hermès Kelly'de Marka İmzasına Dayalı Erişim Direnci

Hermès Kelly çantasının kapatma düzeni üst kapak, iki yan kayış, merkezde yer alan ve Touret olarak adlandırılan döner kilit ile asma kilitten oluşmaktadır. Kelly'nin günümüzde tanınan tasarımının kökeni, Robert Dumas'ın 1930'larda Hermès için geliştirdiği kayışlı kadın çantasına dayanmaktadır. Hermès'in resmî anlatısına göre Dumas, trapez gövde, iki üçgensel körük, kesimli üst kapak, sap ve iki yan kayıştan oluşan bir tasarım geliştirmiş ve bu model markanın modernleşme sürecinin önemli ürünlerinden biri hâline gelmiştir (Hermès, t.y.-a).

Çantanın tarihindeki önemli dönüm noktalarından biri, Grace Kelly'nin modeli taşırken çekilen fotoğrafının 1956 yılında dünya çapında yayımlanmasıdır. Hermès daha sonra ürünü Monako Prensesi'nin onuruna Kelly adıyla anmaya başlamıştır (Hermès, t.y.-b). Bu gelişme çantanın uluslararası ölçekte tanınmasına ve markanın simgesel ürünlerinden biri hâline gelmesine katkı sağlamıştır. Kelly'nin tarihsel süreklilik gösteren kapatma sistemi de bu kimliğin temel bileşenlerinden biridir. Hermès'in Touret kilidi ile asma kilidi Kelly ailesinin imza ayrıntıları arasında göstermesi, söz konusu parçaların yalnızca teknik donanımlar olarak değil, ürünün tanınabilir biçimsel kimliğinin bileşenleri olarak konumlandırıldığını göstermektedir (Hermès, t.y.-a).

Çantanın bütün kapatma bileşenleri kullanıldığında iç bölüme ulaşmak için kullanıcının öncelikle asma kilidi açması, iki yan kayışı merkezdeki kilit düzeninden serbest bırakması, Touret parçasını uygun yöne çevirmesi ve üst kapağı kaldırması gerekmektedir. Kapatma sırasında ise kapak yeniden konumlandırılmakta, yan kayışlar merkezde bir araya getirilmekte, Touret çevrilerek kayışlar sabitlenmekte ve asma kilit kullanılıyorsa sistem yeniden kilitlenmektedir. Böylece erişim, tek bir fermuarın çekilmesi veya mıknatıslı kapağın kaldırılmasıyla tamamlanan doğrudan bir işlem olmaktan çıkarak birbirini izleyen hareketlerden oluşan aşamalı bir erişim koreografisine dönüşmektedir.

Kelly'deki erişim direnci, mekanizmanın anlaşılmaz veya tamamlanamaz olmasından kaynaklanmamaktadır. Kayışların konumlandırılması, Touret'in çevrilmesi ve kapağın serbest bırakılması, birbirini izleyen anlaşılabilir ve öğrenilebilir bir işlem düzeni oluşturmaktadır. Direnç, bu işlemlerin belirli bir sıra içinde gerçekleştirilmesi gerekliliğinden doğmaktadır. Kullanıcının çantayı sabitlemesi, iki yan kayışı merkezde birleştirmesi ve döner kilidi uygun konuma getirmesi ürüne özgü bir hareket bilgisinin öğrenilmesini gerektirmektedir. Asma kilidin devreye alınması ise işlem dizisine anahtar kullanımını ekleyerek erişimi daha dolaylı hâle getirmektedir.

 DOI: 10.5281/zenodo.23454563

Kapatma sistemi aynı zamanda Kelly'nin ön yüzündeki tanınabilir görsel düzeni meydana getirmektedir. İki yan kayışın merkezdeki Touret kilidinde karşılıklı olarak birleşmesi, çanta kapalıyken balık kılçığını andıran simetrik ve yönlendirilmiş bir form oluşturmaktadır. Buradaki balık kılçığı benzetmesi, araştırmada kapatma sisteminin biçimsel yapısına dayalı olarak yapılan görsel bir değerlendirmedir. Yan kayışlar, metal plakalar ve Touret kilidi birlikte çalışarak yalnızca kapağı sabitlememekte, Kelly'nin ilk bakışta tanınabilen ön yüz kompozisyonunu da kurmaktadır. Hermès'in Touret ile asma kilidi Kelly'nin imza ayrıntıları arasında göstermesi, bu biçimsel çözümlemeyi desteklemektedir (Hermès, t.y.-a).

Bu nedenle Kelly'de mekanizmanın işlevsel ve görsel rolleri birbirinden ayrılamamaktadır. Kullanıcı kayışları Touret üzerinde birleştirip kilidi çevirdiğinde yalnızca çantayı kapatmamakta, aynı zamanda ürünün ayırt edici ön yüz düzenini yeniden oluşturmaktadır. Marka imzası bu örnekte yalnızca sabit bir görünüşten kaynaklanmamakta, söz konusu görünüşü meydana getiren hareket dizisi aracılığıyla da kurulmaktadır. Bu ilişki, mekanik marka imzası olarak değerlendirilebilir. Mekanizma böylece hem görsel olarak tanınabilir bir tasarım göstergesi oluşturmakta hem de kullanıcıyı Kelly'ye özgü bir hareket düzenini öğrenmeye ve tekrar etmeye yönlendirmektedir.

a) b)

Görsel 2: Hermès Kelly çantasının erişim mekanizması: a) çantanın kapalı durumunda Touret kilidi, yan kayışlar ve asma kilitten oluşan kapatma düzeni, b) üst kapağın açılmasıyla erişim koreografisini oluşturan kapatma bileşenlerinin görünümü. Kaynak: Hermès (t.y.-a).

Kelly'nin oluşturduğu erişim direnci bütünüyle zorunlu değildir. Kullanıcı asma kilidi devreye almayabilir, yan kayışları Touret üzerinde tam olarak sabitlemeden kullanabilir veya çantayı bütünüyle kapatmayabilir. Bu tercihler iç bölüme daha hızlı erişilmesini sağlayabilir. Ancak mekanizmanın bazı aşamalarının devre dışı bırakılması, çantanın Hermès tarafından sunulan tam kapalı görünümünü ve ayırt edici erişim koreografisini değiştirmektedir.

Bu durum, Kelly'deki erişim direncinin yalnızca pratik bir güçlük olmadığını göstermektedir. Daha hızlı kullanım yolları mümkün olsa da çantanın tam kapalı ve tanınabilir biçiminin oluşturulması, kullanıcıdan imza niteliğindeki parçaları belirli bir sıra içinde hareket ettirmesini talep etmektedir. Mekanizmanın uygulanması böylece ürünün tarihsel sürekliliğini, görsel kimliğini ve markaya özgü kullanım bilgisini aynı hareket düzeni içinde bir araya getirmektedir.

Hermès Kelly bu nedenle marka imzasına ve ürüne özgü kullanım bilgisinin öğrenilmesine dayalı erişim direnci kapsamında değerlendirilmiştir. Bu örnekte erişim direnci, kullanımı güçleştirmeyi amaçlayan bağımsız bir engel olarak değil, ürünün tarihsel kimliğiyle bütünleşmiş ayırt edici kapatma düzeninin korunmasının sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Kelly örneği, marka imzasının yalnızca logo veya sabit biçimsel göstergeler aracılığıyla değil, bu görünümü her kullanımda yeniden üreten bedensel hareket düzeni üzerinden de kurulabileceğini göstermektedir.

 DOI: 10.5281/zenodo.23454563

Hermès Lindy'de Bütünleşik Mekanizmaya Dayalı Erişim Direnci

Hermès Lindy'nin kapatma düzeni deri kayışlar, markaya özgü döner kilit, sağ ve solda devam eden fermuarlar ile esnek üst gövdenin birlikte çalışmasıyla oluşmaktadır. Bu yapı, iç bölüme erişimi tek bir fermuar hareketine bırakmamakta, farklı kapatma bileşenlerinin birbirine bağlı biçimde çözülmesini gerektirmektedir. Hermès, Lindy dünyasına bütünüyle dâhil olabilmek için kullanıcının çantanın karmaşık kayışlarını ve ikonik döner kilidini kullanmayı öğrenmesi gerektiğini belirtmektedir. Marka ayrıca Lindy'yi bedensel hareket, ritim ve Lindy Hop dansıyla ilişkilendirmektedir (Hermès, t.y.-c).

Lindy'nin açılma sürecinde kullanıcı öncelikle merkezdeki döner kilidi uygun konuma çevirmekte ve deri kayış düzenini serbest bırakmaktadır. Ardından sağ ve solda yer alan fermuarlar açılmakta, üst bölüm kaldırıldığında fermuarlarla çevrelenen kapak parçaları da hareket ederek iç hacmi görünür hâle getirmektedir. Kapatma sırasında ise üst yapı yeniden konumlandırılmakta, iki fermuar çekilmekte, kayışlar merkezde bir araya getirilmekte ve döner kilit çevrilerek sistem sabitlenmektedir. Böylece erişim, birbirinden bağımsız işlemlerin yalnızca art arda uygulanmasından çok, farklı bileşenlerin birbirini tamamladığı bütünleşik bir çözülme ve kapanma düzenine dönüşmektedir.

Lindy'deki erişim direnci özel bir araçtan veya başka bir kişinin katılımından kaynaklanmamaktadır. Direnç, döner kilit, kayışlar, çift fermuar ve esnek üst gövdenin tek bir kapatma sistemi içinde birlikte çalışmasından doğmaktadır. Kullanıcının iç bölüme ulaşabilmesi için bu parçalar arasındaki ilişkiyi kavraması ve mekanizmayı belirli bir sıra içinde işletmesi gerekmektedir. Bununla birlikte sistemin ayırt edici niteliği yalnızca öğrenilmesi gereken bir kullanım düzeni oluşturması değildir. Asıl belirleyici özellik, her bileşenin bir sonraki hareketi mümkün kılması ve çantanın açılma biçiminin bütünleşik bir mekanizma üzerinden kurulmasıdır.

Hermès'in karmaşık kayışlara ve döner kilide hâkim olma yönündeki anlatımı, mekanizmanın ilk karşılaşmada dikkat gerektirebileceğini düşündürmektedir. Ancak bu söylem, Lindy'yi uzun bir ustalaşma süreci gerektiren bir ürün olarak tanımlamaktan çok, çantanın kendine özgü kullanım sistemini marka deneyiminin ayırt edici bir parçası olarak sunmaktadır. Mekanizmayı kullanmayı bilmek, görsel kodları tanımanın ötesinde ürüne özgü bir bedensel kullanım bilgisi oluşturmaktadır.

Lindy'nin tasarım anlatısı da mekanizmanın bütünleşik yapısıyla uyumludur. Hermès, çantanın adını Lindy Hop dansına bağlamakta ve yan yüzeylere yerleştirilen çift saplar ile yumuşak gövdenin kullanıcının beden hareketlerine uyum sağladığını belirtmektedir. Sapların alışılmış biçimde üst yüzeye değil yan bölümlere yerleştirilmesi, çantanın kalçaya yaklaşmasına ve bedenle birlikte hareket etmesine olanak vermektedir. Omuz askısının da bu yan saplarla bütünleşmesi, ürünün taşıma biçimini gövde yapısıyla ilişkilendirmektedir (Hermès, t.y.-c).

Markanın ritim, hareket ve bedensel uyum üzerinden kurduğu anlatı ile kapatma sisteminin birbirine bağlı hareket düzeni arasında kavramsal bir uyum bulunmaktadır. Döner kilidin çevrilmesi, kayışların serbest bırakılması, iki fermuarın açılması ve üst bölümün kaldırılması, doğrudan bir erişim hareketi yerine ürünün farklı parçalarını birbirine bağlayan bir erişim koreografisi oluşturmaktadır. Bununla birlikte Hermès, bu açma-kapama hareketlerini doğrudan Lindy Hop dansının koreografisi olarak tanımlamamaktadır. Burada kurulan ilişki, markanın hareket temelli ürün anlatısı ile mekanizmanın oluşturduğu bütünleşik kullanım düzeninin birlikte yorumlanmasına dayanmaktadır.

 DOI: 10.5281/zenodo.23454563

a) b)

Görsel 3: Hermès Lindy çantasının bütünleşik kapatma sistemi: a) döner kilit, kayışlar ve çift fermuarın birlikte oluşturduğu kapalı görünüm, b) döner kilidin serbest bırakılması ve fermuarların açılmasıyla iç bölüme erişimin sağlandığı açılmış görünüm. Kaynak: Hermès (t.y.-c).

Lindy'nin oluşturduğu erişim direnci bütünüyle zorunlu değildir. Kullanıcı döner kilit ve kayış sistemini her kullanımda tam olarak sabitlemeyebilir veya fermuarları bütünüyle kapatmadan iç bölüme daha hızlı ulaşabilir. Ancak bu kullanım biçimleri, ürünün marka tarafından sunulan tam kapalı görünümünü ve farklı bileşenlerin birlikte çalıştığı erişim koreografisini değiştirmektedir. Bu durum, mekanizmanın önerdiği kullanım düzeni ile kullanıcının geliştirebileceği daha doğrudan erişim biçimleri arasında fark bulunabileceğini göstermektedir.

Hermès Lindy bu nedenle bütünleşik mekanizmaya dayalı erişim direnci kapsamında değerlendirilmiştir. Bu örnekte erişim direnci, tek bir kilidin güçlüğünden veya yalnızca hareket sayısının fazlalığından kaynaklanmamaktadır. Direnç, kayışların, döner kilidin, çift fermuarın ve esnek üst gövdenin birbirini tamamlayan bir sistem meydana getirmesi üzerinden kurulmaktadır. Lindy, erişim koreografisinin farklı kapatma unsurlarını tek bir kullanım düzeni içinde bütünleştirebildiğini göstermektedir.

Celine Belt Bag'de Ardışık İşlemlere Dayalı Erişim Direnci

Celine Belt Bag'in kapatma sistemi, üst kapak ile kapağın altında yer alan fermuarlı ikinci kapatma unsurunun birlikte kullanılmasına dayanmaktadır. Markanın resmî ürün açıklamasında çantanın gizli metal parçalı bir kapak ve bu kapağın altında yer alan fermuarlı bir kapatma sistemiyle tasarlandığı belirtilmektedir (Celine, t.y.). Böylece iç bölüme erişim tek bir kapatma unsuruyla değil, art arda işletilen iki farklı mekanizma aracılığıyla sağlanmaktadır.

Çantanın tam olarak açılması için kullanıcının öncelikle gizli metal parçayı serbest bırakması, üst kapağı kaldırması ve ardından fermuarı açması gerekmektedir. Kapatma sırasında ise fermuar çekilmekte, kapak yeniden kapatılmakta ve gizli metal parça tekrar sabitlenmektedir. Böylece erişim tek bir fermuar veya mıknatıslı kapatma hareketiyle çözülebilecekken iki ayrı işlem basamağına ayrılmaktadır.

Belt Bag'deki erişim direnci özel bir araç, başka bir kişinin yardımı veya fiziksel güç gerektirmemektedir. Direnç, birbirini izleyen iki kapatma sisteminin her kullanımda art arda işletilmesinden kaynaklanmaktadır. Gizli metal parçanın kapağın altında konumlanması, mekanizmanın ilk bakışta görünürlüğünü azaltmaktadır. Bu nedenle erişim, tek bir kapatma hareketinden çok ardışık işlemlerden oluşan bir kullanım düzenine dönüşmektedir.

Bu kapatma sistemi aynı zamanda çantanın biçimsel kimliğiyle doğrudan ilişkilidir. Üst kapak ile ön yüzde yer alan uzun deri şeritler Belt Bag'in ayırt edici silüetini oluşturmaktadır. Gizli metal parça ve fermuar yalnızca iç bölümü koruyan işlevsel donanımlar değildir. Kapağın karakteristik görünümünün korunmasına da katkı sağlamaktadır. Bu nedenle ardışık kapatma sistemi yalnızca güvenliği artıran teknik bir çözüm değil, ürünün görsel kimliğini sürdüren tasarım düzeninin de bir parçasıdır.

 DOI: 10.5281/zenodo.23454563

a) b)

Görsel 4: Celine Belt Bag'in ardışık kapatma sistemi: a) gizli metal parçalı kapatma sistemi ve çantanın karakteristik ön görünümü, b) üst kapağın altında yer alan fermuarlı ikinci kapatma sistemi. Kaynak: Collector Square (t.y.).

Kullanıcı yalnızca kapağı kapatarak veya fermuarı sürekli açık bırakarak daha hızlı erişim sağlayabilir. Ancak bu kullanım biçimi, tasarımın öngördüğü tam kapatma düzenini değiştirmektedir. Bu nedenle Celine Belt Bag, erişim direncinin kullanıcı tarafından kısmen azaltılabildiği ancak marka tarafından önerilen kullanım biçiminde ardışık işlemlere dayalı erişim direnci oluşturan bir örnek olarak değerlendirilmiştir.

Schiaparelli Triple Western Belt'te Tekrarlı Kapatma Eylemine Dayalı Erişim Direnci

Schiaparelli Triple Western Belt, aynı temel kapatma işlevinin üç ayrı kemer ve üç bağımsız toka üzerinden tekrarlanması bakımından diğer örneklerden ayrılmaktadır. Marka ürünü, art arda yerleştirilen üç siyah deri kemerden oluşan bir tasarım olarak tanımlamaktadır. Üst kemerde yapay elmaslarla süslenmiş altın ve gümüş renkli metal toka, orta kemerde altın ve gümüş renkli metal toka, alt kemerde ise ıstakoz figürlü gümüş ve siyah renkli metal toka bulunmaktadır. Schiaparelli, farklılaşan bu üçlü yapıyı markanın sürrealist estetiğiyle ilişkilendirmektedir (Schiaparelli, t.y.).

Ürünün resmî görselleri, üç kemerin beden üzerinde farklı yüksekliklerde konumlandığını ve her birinin ayrı toka, dil ve delik sistemine sahip olduğunu göstermektedir. Bu nedenle aksesuarın tasarlandığı biçimde takılması için üç kemerin bel çevresinde ayrı ayrı konumlandırılması, sıkılıklarının ayarlanması ve tokalarının sırayla kapatılması gerekmektedir. Çıkarma sırasında ise aynı işlemler her bir kemer için ters yönde tekrarlanmaktadır. Böylece aksesuarın kullanımı, tek bir kapatma hareketi yerine üç kez gerçekleştirilen tekrarlı bir erişim koreografisine dönüşmektedir.

Üç kemerin tek bir ortak toka veya daha doğrudan bir kapatma sistemiyle birleştirilmesi teknik olarak düşünülebilecekken her kemerin bağımsız bir tokayla tamamlanması, kapatma eylemini ürünün görünür ve ayırt edici bir özelliği hâline getirmektedir. Buradaki erişim direnci mekanizmaların anlaşılmaz veya zor işletilmesinden kaynaklanmamaktadır. Tokalama hareketi tanıdık, öğrenilebilir ve tamamlanabilir niteliktedir. Direnç, aynı temel işlemin üç farklı noktada tekrarlanmasının zaman, dikkat ve bedensel düzenleme gerektirmesinden doğmaktadır.

Kapatma eyleminin çoğaltılması, ürünün biçimsel kimliğiyle doğrudan ilişki kurmaktadır. Her tokada farklı bir bezeme ve figür kullanılması, tokaları yalnızca işlevsel parçalar olmaktan çıkararak tasarımın görsel odağına dönüştürmektedir. Kullanıcı her kemeri ayrı ayrı kapattığında yalnızca aksesuarı bedene sabitlememekte, aynı zamanda ürünün üçlü ve aşırılaştırılmış görünümünü bedensel hareketleriyle kurmaktadır. Böylece görsel çoğaltma ile kullanım sırasında tekrarlanan hareket arasında tutarlı bir ilişki oluşmaktadır.

Bu ilişki Schiaparelli'nin sürrealist tasarım diliyle de uyumludur. Ürün, sıradan bir kemerin tanınabilir formunu ve tokalama hareketini bütünüyle terk etmemekte, bunları üç kez tekrarlayarak alışılmış işlevsel ölçünün dışına taşımaktadır. Sürrealist etki yalnızca tokaların figüratif ve bezemeli

 DOI: 10.5281/zenodo.23454563

görünümünden kaynaklanmamakta, tek bir kapatma işlevinin üç ayrı kemer boyunca çoğaltılmasıyla kullanım biçimine de yayılmaktadır. Bu nedenle aksesuarın ayırt edici niteliği, karmaşık yeni bir kilit geliştirmesinden çok, bilinen bir kapatma hareketini işlevsel gerekliliğin ötesine geçecek biçimde tekrar etmesinden doğmaktadır.

a) b)

Görsel 5: Schiaparelli Triple Western Belt'in üçlü kapatma düzeni: a) üç kemerin beden üzerinde farklı yüksekliklerde konumlandırıldığı kullanım görünümü, b) her biri bağımsız toka, dil ve delik sistemine sahip üç kemerin ürün görünümü. Kaynak: Schiaparelli (t.y.).

Triple Western Belt, bu nedenle tekrarlı kapatma eylemine dayalı erişim direnci kapsamında değerlendirilmiştir. Bu örnekte direnç, erişimin belirsizleştirilmesinden veya mekanizmanın kullanımının zorlaştırılmasından kaynaklanmamaktadır. Aynı işlevsel hareketin üç ayrı kapatma sistemi üzerinden tekrarlanması, kullanıcıdan daha fazla bedensel katılım talep etmekte ve markanın sürrealist çoğaltma anlayışını kullanım eylemine taşımaktadır. Erişim direncinin tasarımsal karşılığı, tokalama işleminin gereksiz bir külfete dönüşmesinden çok, ürünün estetik diliyle tutarlı ve görünür bir performans oluşturmasında ortaya çıkmaktadır.

Miansai Screw Cuff'ta Vidalı Sabitlemeye Dayalı Erişim Direnci

Miansai Screw Cuff, Cartier LOVE ile benzer bir mekanik ilkeye dayanması nedeniyle karşılaştırmalı örnek olarak ele alınmıştır. Bileziğin kapatma sistemi, manşetin açık uçlarını birbirine bağlayan dişli metal çubuğun çevrilerek sabitlenmesine dayanmaktadır. Miansai, Thin Screw Cuff modelini markanın orijinal Screw Cuff tasarımındaki dişli çubuk mekanizmasının daha dar profilli bir yorumu olarak tanımlamaktadır. Ürün açıklamasına göre vidalı çubuk çevrilerek kapatma noktası açılmakta, bilezik bileğe yerleştirildikten sonra çubuk yeniden vidalanarak sabitlenmektedir (Miansai, t.y.).

Bileziğin takılması için vidalı bağlantı açılmakta, bilezik bileğe yerleştirilmekte ve çubuk yeniden vidalanarak sistem kapatılmaktadır. Çıkarma işleminde ise aynı hareket dizisi ters yönde uygulanmaktadır. Böylece aksesuarın bedene takılması ve çıkarılması, kanca, çıtçıt veya yaylı kilit gibi tek hareketle çalışan bir çözüme değil vidalı bağlantının açılıp yeniden sabitlenmesine bağlı hâle gelmektedir. İşlem anlaşılır ve tamamlanabilir olmakla birlikte daha doğrudan kapatma sistemlerine kıyasla daha fazla zaman, dikkat ve el hareketi gerektirmektedir.

Miansai'deki erişim direnci, özel bir araç ya da başka bir kişinin katılımından değil, ürünün kendi yapısına bütünleştirilen dişli çubuğun çevrilmesinden kaynaklanmaktadır. Ürün görsellerinde vidalı bağlantının açılarak bileziğin takılıp çıkarılmasına olanak sağladığı ve yeniden vidalanarak kapatıldığı görülmektedir. Bu nedenle mekanizma, dışarıdan kullanılan yardımcı bir araçtan çok, ürünün hem işlevsel hem de görünür biçimsel yapısına dâhil edilmiş teknik bir sabitleme elemanı niteliğindedir.

Vidalı çubuk yalnızca bileziğin bilekte sabitlenmesini sağlamamakta, kapalı durumda manşetin iki ucunu doğrusal bir hat üzerinde birleştirerek ürünün kesintisiz ve yalın görünümünü de tamamlamaktadır. Marka, bu yapıyı temiz birleşim, cilt üzerinde pürüzsüz temas ve günlük kullanıma uygun dayanıklılık özellikleriyle ilişkilendirmektedir. Miansai'nin kurumsal anlatısında malzeme ve

 DOI: 10.5281/zenodo.23454563

mekanizmaların görünüşün yanı sıra uzun ömürlülük, konfor ve kullanım performansı dikkate alınarak seçildiği belirtilmektedir (Miansai, t.y.).

Bu yönüyle Miansai Screw Cuff ile Cartier LOVE arasındaki benzerlik vidalama ilkesinde ortaya çıkmaktadır. Cartier LOVE'da vidalar bileziğin iki parçasını birleştiren işlevsel bağlantı elemanları olarak kullanılırken, Miansai'de vidalı parça bileziğin yapısına bütünleştirilerek doğrudan kapatma işlevi görmektedir. Ayrıca Cartier LOVE'da özel tornavida ve başka bir kişinin katılımı kullanım düzeninin parçasıyken, Miansai'de mekanizma tek kişi tarafından ve ek bir araç gerektirmeden işletilebilmektedir. Bu karşılaştırma, benzer bir mekanik ilkenin tek başına sabit bir tasarımsal anlam üretmediğini, anlamın mekanizmanın ürün biçimi, kullanım düzeni ve marka anlatısıyla kurduğu ilişki içinde oluştuğunu göstermektedir.

a) b)

Görsel 6: Miansai Screw Cuff bileziğinin vidalı kapatma sistemi: a) vidalı bağlantının kapalı ve sabitlenmiş görünümü, b) vidalı bağlantının açılmasıyla bileziğin açık görünümü. Kaynak: Miansai (t.y.).Kaynak: Miansai (t.y.).

Miansai Screw Cuff bu nedenle vidalı sabitlemeye dayalı erişim direnci kapsamında değerlendirilmiştir. Bu örnekte erişim direnci, ilişkisel veya ritüelleşmeye elverişli bir anlamdan çok, tanıdık bir teknik bağlantının ürünün görünür tasarım unsuruna dönüştürülmesi üzerinden kurulmaktadır. Dişli çubuğun her takma ve çıkarma işleminde çevrilmesi kullanıcıdan ek bir hareket dizisi talep ederken, aynı mekanizma bileziğin yalın ve kesintisiz görünümünün oluşmasına da katkı sağlamaktadır.

Örneklerin Karşılaştırmalı Değerlendirilmesi

İncelenen örnekler, tasarlanmış erişim direncinin tek bir mekanik çözüm üzerinden oluşmadığını göstermektedir. Direnç bazı ürünlerde özel araç ve başka bir kişinin katılımıyla, bazılarında farklı kapatma bileşenlerinin bütünleşik veya ardışık biçimde işletilmesiyle, bazılarında ise aynı hareketin tekrarlanması ya da vidalı bir bağlantının çevrilmesiyle kurulmaktadır. Örnekler arasındaki farklılıklar, erişim direncinin kaynağı, kullanıcıdan talep edilen hareket düzeni, mekanizmanın kısmen devre dışı bırakılabilmesi ve ürünün biçimsel ya da sembolik kimliğiyle ilişkisi bakımından Tablo 1'de karşılaştırılmıştır.

 DOI: 10.5281/zenodo.23454563

Tablo 1. İncelenen moda aksesuarlarında tasarlanmış erişim direncinin tasarım stratejileri ve temel özellikleri

İncelenen örnek	Kapatma ve erişim koreografisi	Erişim direncinin kaynağı	Tasarım stratejisi	Biçimsel / sembolik karşılık	Devre dışı bırakılabilme
Cartier LOVE Bileziği	Parçaların hizalanması ve iki vidanın tornavidayla sıkılması	Özel araç ve ikinci kişi	İlişkisel erişim	Vidalama; sevgi, bağlılık ve kalıcılık anlatısıyla bütünleşir	Düşük: Araç ve ikinci kişi gerekir
Hermès Kelly	Kilit, kayışlar, Touret ve kapağın sıralı kullanımı	Markaya özgü bileşenlerin sıralı kullanımı	Mekanik marka imzası	Touret, kayışlar ve kilit; tarihsel kimlik ve kullanım hareketini birleştirir	Yüksek: Bazı aşamalar atlanabilir; kapalı görünüm değişir
Hermès Lindy	Döner kilit, kayışlar, çift fermuar ve üst bölümün sıralı kullanımı	Bileşenlerin bütünleşik çalışması	Bütünleşik mekanizma	Hareket ve ritim; Lindy Hop ve bedenle uyumla ilişkilidir	Orta-yüksek: Kısmi kullanımla hızlı erişim mümkündür
Celine Belt Bag	Gizli bağlantı, kapak ve fermuarın ardışık açılması	İki kapatma unsurunun ardışık kullanımı	Ardışık kapatma	Karakteristik silüet, güvenlik ve biçimsel süreklilik	Yüksek: Kapatma unsurları ayrı kullanılabilir
Schiaparelli Triple Western Belt	Üç kemerin ayrı ayrı tokalanması	Tokalama hareketinin üç kez tekrarı	İşlevsel çoğaltma	Üçlü görünüm, tekrarlı tokalamayla kullanım performansına dönüşür	Düşük: Üçlü görünüm için tüm tokalar gerekir
Miansai Screw Cuff	Vidalı bağlantının açılıp yeniden sabitlenmesi	Yapıya bütünleşmiş vida	Teknik sabitlemenin görünürleşmesi	Güvenli sabitleme, dayanıklılık ve yalın teknik görünüm	Düşük: Vidalı bağlantının açılması zorunludur

Tablo 1, tasarlanmış erişim direncinin bütün örneklerde aynı yöntemle oluşturulmadığını göstermektedir. Cartier LOVE'da direnç başka bir kişinin ve özel aracın katılımına dayanan ilişkisel bir düzen üzerinden kurulmaktadır. Hermès Kelly'de kapatma mekanizması, ürünün tanınabilir görünümünü kullanıcı hareketiyle yeniden oluşturan mekanik bir marka imzasına dönüşmektedir. Hermès Lindy'de kayışlar, döner kilit, çift fermuar ve esnek gövde bütünleşik bir sistem oluştururken Celine Belt Bag'de birbirinden farklı iki kapatma unsuru ardışık biçimde işletilmektedir. Schiaparelli Triple Western Belt, tanıdık bir işlevi üç kez tekrarlayarak sürrealist çoğaltmayı kullanım eylemine taşımakta, Miansai Screw Cuff ise vidalı teknik bağlantıyı ürünün görünür ve ayırt edici biçimsel öğesine dönüştürmektedir.

Örneklerin ortak noktası, erişim direncinin anlaşılmaz veya tamamlanamaz mekanizmalardan kaynaklanmamasıdır. Vidalama, kilit çevirme, kayışları serbest bırakma, fermuar açma ve tokalama hareketleri tanınabilir ve öğrenilebilir sonuçlar üretmektedir. Direnç, bu işlemlerin özel araç, başka bir kişinin katılımı, belirli bir sıra, bütünleşik çalışma veya tekrar aracılığıyla daha fazla zaman, dikkat ve bedensel katılım gerektirecek biçimde düzenlenmesinden doğmaktadır.

Bulgular ayrıca erişim direncinin tek başına değer üretmediğini göstermektedir. Mekanizmanın stratejik niteliği, kullanıcıdan talep edilen hareket düzeninin ürünün biçimsel ve sembolik kimliğiyle tutarlı bir ilişki kurmasına bağlıdır. Bu nedenle tabloda yer alan "tasarım stratejileri", markaların açıkladığı kesin tasarımcı niyetleri olarak değil, mekanik özellikler ile resmî marka anlatılarının karşılaştırılması sonucunda geliştirilen analitik kategoriler olarak değerlendirilmelidir.

SONUÇ

Bu araştırma, moda aksesuarlarında kullanılan açma-kapama mekanizmalarının güvenlik, koruma ve erişim kolaylığı sağlayan teknik donanımların ötesinde, kullanıcı hareketini düzenleyen ve ürün kimliğinin oluşumuna katılan tasarım bileşenleri olarak değerlendirilebileceğini ortaya koymuştur.

 DOI: 10.5281/zenodo.23454563

İncelenen örneklerde, daha doğrudan erişim sağlayabilecek çözümler mümkün görünmesine rağmen erişimin aşamalı, tekrarlı, ilişkisel veya bütünleşik hareket düzenleri üzerinden kurgulandığı görülmüştür. Bu durum, açma-kapama sürecinin ürünün biçimsel kimliği, kullanım dili ve marka anlatısıyla ilişki kurabilen stratejik bir tasarım alanı oluşturabileceğini göstermektedir.

Araştırma kapsamında geliştirilen tasarlanmış erişim direnci kavramı, kullanıcının ürüne erişimini bütünüyle engellemeden erişimi daha dolaylı, aşamalı veya ürüne özgü hareketlere bağlı hâle getiren tasarım düzenini ifade etmektedir. Bulgular, bu direncin tek bir mekanik çözümle sınırlı olmadığını, özel araç ve başka bir kişinin katılımı, markaya özgü kapatma sistemleri, bütünleşik ya da ardışık mekanizmalar, tekrarlı hareketler ve vidalı sabitleme gibi farklı düzenler üzerinden ortaya çıkabildiğini göstermektedir. Böylece erişim direncinin farklı ürünlerde farklı tasarımsal karşılıklar üretebildiği belirlenmiştir.

Araştırmada önerilen erişim koreografisi ve erişim ritüeli kavramları da moda aksesuarlarının kullanımını açıklamak için işlevsel bir çerçeve sunmaktadır. Erişim koreografisi, mekanizmanın kullanıcıya önerdiği sıralı bedensel hareket düzenini, erişim ritüeli ise bu düzenin tekrar yoluyla tanınabilir, ürüne özgü ve sembolik anlamla ilişki kurabilen bir kullanım pratiğine dönüşme potansiyelini ifade etmektedir. Bununla birlikte her tekrarlanan hareket ritüelleşmiş bir kullanım oluşturmamaktadır. Hareket dizisinin ürüne özgü, tekrar edilebilir ve ürünün biçimsel ya da sembolik kimliğiyle ilişkili olması gerekmektedir.

Çalışmanın temel bulgularından biri, erişim güçlüğünün tek başına değer üretmediğidir. Kullanıcıdan talep edilen ek hareketlerin stratejik bir tasarım özelliğine dönüşebilmesi için anlaşılabilir, öğrenilebilir, tamamlanabilir ve tekrar edilebilir olması, aynı zamanda ürünün işlevsel, biçimsel veya sembolik yapısıyla tutarlı bir ilişki kurması gerekmektedir. Bu koşullar sağlandığında erişim direnci, ürünün tasarım imzasına, kullanım diline ve değer anlatısına katkı sağlayabilmektedir.

Araştırmanın önemli sınırlılığı, analizlerin kamuya açık kurumsal kaynaklar, ürün görselleri ve tanıtım içerikleriyle sınırlı olmasıdır. Kullanıcı deneyimlerine ilişkin doğrudan gözlem, görüşme veya deneysel veri toplanmadığından erişim direncinin kullanıcılar tarafından nasıl algılandığı, hangi ölçüde değerli bulunduğu veya satın alma kararını nasıl etkilediği konusunda genelleme yapılmamaktadır. Benzer biçimde, tasarımcıların bütün örneklerde erişimi özellikle zorlaştırmayı amaçladıkları da ileri sürülmemektedir. Çalışmada değerlendirilen nokta, mekanizmaların önerdiği hareket düzenleri ile ürünlerin biçimsel özellikleri ve resmî marka anlatıları arasında kurulabilen ilişkidir.

Gelecek araştırmalarda bu kavramsal çerçevenin farklı aksesuar türlerinde ve farklı fiyat segmentlerinde kullanıcı araştırmalarıyla sınanması önem taşımaktadır. Özellikle erişim direncinin kullanım deneyimi, algılanan kalite, marka aidiyeti, ayrıcalık algısı ve ürün değeri üzerindeki etkilerinin gözlem, görüşme, deneysel çalışma ve nicel ölçümlerle incelenmesi, önerilen kavramların kullanıcı deneyimi boyutunun geliştirilmesine katkı sağlayacaktır.

Sonuç olarak, moda aksesuarlarında erişim güçlüğü ürün kimliğiyle anlamlı ve tutarlı biçimde bütünleştiğinde stratejik bir tasarım özelliğine dönüşebilmektedir. Bu durumda açma-kapama mekanizması, kullanıcı hareketini yönlendiren, marka kimliğini, ürünün kullanım dilini ve değer kurgusunu destekleyen bir tasarım aracı olarak işlev görebilmektedir.

Kaynakça

Akrich, M. (1992). The de-scription of technical objects. In W. E. Bijker & J. Law (Eds.), *Shaping technology/building society: Studies in sociotechnical change* (pp. 205–224). MIT Press.

Cartier. (t.y.). *LOVE bracelet, classic model*. 20 Temmuz 2026 tarihinde https://www.cartier.com/en-tr/jewellery/bracelets/love/love-bracelet-classic-model-B6067617.html adresinden erişildi.

Celine. (t.y.). *Micro Belt bag in grained calfskin*. 21 Temmuz 2026 tarihinde https://www.celine.com/en-us/micro-belt-bag-in-grained-calfskin-180153ZVA.html adresinden erişildi.

 DOI: 10.5281/zenodo.23454563

Collector Square. (t.y.). *Celine Belt Mini handbag in black grained leather*. 22 Temmuz 2026 tarihinde https://www.collectorsquare.com/en/bags/celine/belt/celine-belt-mini-handbag-in-black-grained-leather-432907.html adresinden erişildi.

Han, Y. J., Nunes, J. C., & Drèze, X. (2010). Signaling status with luxury goods: The role of brand prominence. *Journal of Marketing, 74*(4), 15–30. https://doi.org/10.1509/jmkg.74.4.015

Hermès. (t.y.-a). *All about the Hermès Kelly bag collection*. 24 Temmuz 2026 tarihinde https://www.hermes.com/uk/en/content/106196-kelly/ adresinden erişildi.

Hermès. (t.y.-b). *Six generations of artisans*. 1 Ağustos 2026 tarihinde https://www.hermes.com/us/en/content/235056-six-generations-of-artisans/ adresinden erişildi.

Hermès. (t.y.-c). *Lindy Hermès bags*. 30 Temmuz 2026 tarihinde https://www.hermes.com/us/en/content/316346-lindy-hermes-bags/ adresinden erişildi.

Kapferer, J.-N., & Bastien, V. (2009). *The luxury strategy: Break the rules of marketing to build luxury brands*. Kogan Page.

Miansai. (t.y.). *Thin Screw Cuff bracelet, gold tone*. 2 Ağustos 2026 tarihinde https://www.miansai.com/collections/men-cuffs/products/thin-screw-cuff-gold adresinden erişildi.

Norman, D. A. (2002). *The design of everyday things*. Basic Books.

Norman, D. A. (2004). *Emotional design: Why we love (or hate) everyday things*. Basic Books.

Norman, D. A. (2011). *Living with complexity*. MIT Press.

Rook, D. W. (1985). The ritual dimension of consumer behavior. *Journal of Consumer Research, 12*(3), 251–264. https://doi.org/10.1086/208514

Schiaparelli. (t.y.). *Triple Western Belt*. 1 Ağustos 2026 tarihinde https://schiaparelli.com/en/products/pm649122999 adresinden erişildi.

Székely, M., & Michael, J. (2021). The sense of effort: A cost-benefit theory of the phenomenology of mental effort. *Review of Philosophy and Psychology, 12*(4), 889–904. https://doi.org/10.1007/s13164-020-00512-7

Vohs, K. D., Wang, Y., Gino, F., & Norton, M. I. (2013). Rituals enhance consumption. *Psychological Science, 24*(9), 1714–1721. https://doi.org/10.1177/0956797613478949

 DOI: 10.5281/zenodo.23454563